

แนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ลัจฉิกา โชติวงศ์¹

ชุลฟีกอร์ มาโซ, ศรีประไพ อุดมละมุล, ดร.ยุพธนา กาเด็ม²

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งและศึกษาความเหมือน ความแตกต่างของการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนหมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ และ หมู่ที่ 6 บ้านลำอาน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ผลการศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า ผู้นำชุมชนทั้งสองชุมชนมีวิธีการจัดการความขัดแย้ง คือ หมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ ผู้นำชุมชนใช้วิธีการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางและใช้กฎระเบียบของชุมชนเป็นข้อตัดสินปัญหาต่าง ๆ และหมู่ที่ 6 บ้านลำอาน ผู้นำชุมชนใช้วิธีการนำหลักศาสนาและหลักคำสอนตามแนวทางศาสนาอิสลามในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน ส่วนความเหมือนในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง คือ การมีผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นศูนย์กลางสำหรับการทำความเข้าใจระหว่างคนในชุมชนเพื่อขจัดความขัดแย้ง ตลอดจนการดูแลทุกข์สุขของคนในชุมชนโดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ส่วนความแตกต่างในการจัดการปัญหาความขัดแย้ง คือ ชุมชนไทยพุทธจะใช้ผู้ที่เคารพนับถือเป็นผู้เจรจาไกล่เกลี่ย ส่วนชุมชนไทยมุสลิมผู้นำชุมชนจะใช้หลักคำสอนทางศาสนาในการเจรจาไกล่เกลี่ย

คำสำคัญ : การจัดการ ความขัดแย้ง ตำบลทรายขาว

บทนำ

ปัจจุบันในสังคมการอยู่ร่วมกันมักเกิดความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติ ไม่ว่าจะเป็นสังคมขนาดเล็กหรือสังคมขนาดใหญ่ ความขัดแย้งมีหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคลหรือความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับชุมชนหรือความขัดแย้งระหว่างรัฐกับราษฎร สาเหตุที่มาของความขัดแย้งมีด้วยกันหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์หรือความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับชุมชน ซึ่งเมื่อความขัดแย้งเหล่านี้ไม่ได้รับการแก้ไขก็จะรุนแรงมากขึ้นส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรมร้ายแรง ความขัดแย้งมักจะได้รับ การแก้ไขเยียวยาโดยคนในชุมชนด้วยกันเองเพราะความขัดแย้งดังกล่าวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเฉพาะคู่กรณีที่ขัดแย้งกัน อย่างเดียวเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบข้างที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2548)

เมื่ออิทธิพลของแนวคิดในเรื่องของรัฐที่เข้ามามีบทบาทในเรื่องของรัฐมากขึ้นทำให้กระบวนการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งเปลี่ยนแปลงไปด้วย โดยส่วนใหญ่มองว่ารัฐมีหน้าที่ในการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในสังคมเพราะฉะนั้นเมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ขึ้นมา ทั้งที่เป็นความขัดแย้งในระดับบุคคลกับ

¹ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

² อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

บุคคลหรือระดับชุมชนกับชุมชน จึงมอบอำนาจในการจัดการปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ให้กับรัฐ ซึ่งในที่นี้คือกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ทำให้ชุมชนขาดความสำนึกร่วมกันในการรับผิดชอบปัญหาต่าง ๆ ตลอดจนการเรียนรู้กระบวนการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ที่ผ่านมาความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคมไทยโดยเฉพาะความขัดแย้งที่สืบเนื่องมาจากปัญหาในการประกอบอาชีพบนฐานของทรัพยากร เป็นความขัดแย้งที่นำไปสู่ความยากจนของประชาชนในพื้นที่ จะเห็นได้ว่าประชาชนที่ยากจนส่วนใหญ่ของโลกล้วนอาศัยอยู่ในประเทศซึ่งได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งแทบทั้งสิ้น และหากความขัดแย้งนั้นได้ใช้ความรุนแรงเข้ามาแก้ไขปัญหาด้วยแล้ว ก็จะเป็นการทำลายจะนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาได้ (สุวิทย์ เลหาศิริวงศ์ และคณะ, 2546) ดังนั้นถึงแม้ว่าความขัดแย้งจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเกิดของสังคมมนุษย์ หรือสามารถกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่ควบคู่กับสังคมมนุษย์ก็ตาม มนุษย์ก็ยังคงแสวงหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะยับยั้งและดูแลความขัดแย้งดังกล่าวเพราะการที่ชุมชนสามารถลดค่าจัดความขัดแย้งนั้น จะส่งผลให้เกิดความสงบสุขและสามารถสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่น ๆ ซึ่งตรงกันข้ามกับชุมชนที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง ซึ่งจะส่งผลในแง่ลบในทุก ๆ ด้าน

นอกจากนี้เหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่เกิดขึ้นมานานหลายปี ตั้งแต่ พ.ศ.2547 จนถึงปัจจุบันไม่มีทีท่าว่าจะสงบสุขลง ซึ่งเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่วิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และความปลอดภัยของคนในพื้นที่ ความขัดแย้งดังกล่าวได้รับการเยียวยาจากรัฐบาลและหลายฝ่ายเพื่อเข้ามาจัดการแต่ไม่ส่งผลให้ความขัดแย้งดังกล่าวลดลงได้ โดยปัญหาความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ อาทิ ความไม่ยุติธรรม โดยมีเพียงกลุ่มหนึ่งที่ออกมาเรียกร้องสิทธิและบอกว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรมในพื้นที่ และเป็นการเรียกร้องสิทธิโดยใช้วิธีการที่ผิด การจัดการกับปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ต้องใช้ความร่วมมือจากหลายฝ่ายโดยเฉพาะบุคคลที่อยู่ในชุมชน ได้แก่ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ประชาชนในพื้นที่ เพราะบุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โดยตรงและรับรู้วิถีชีวิตและความต้องการหรือสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่พบภายในชุมชน อย่างน้อยได้ทราบความต้องการของบุคคลกลุ่มนี้คืออะไร และแนวทางการจัดการกับความไม่สงบนี้จะเข้าไปในทิศทางใด คนส่วนใหญ่ที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ก็จะรับรู้ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ทำให้ผู้ที่เสแสร้งเกิดความอคติและความคิดแง่ลบต่อคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่สำหรับคนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังต้องอยู่อาศัย ประกอบอาชีพ และดำรงชีวิตอยู่ให้ได้ บางคนก็ย้ายออกจากพื้นที่ แต่สำหรับบางคนที่ไม่ได้มีฐานะจะย้ายออกไปเพื่อเริ่มต้นใหม่ถือเป็นสิ่งที่ยาก ฉะนั้นจึงต้องดำรงชีวิตอยู่ให้ได้และหาแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

ชุมชนทรายขาวเป็นชุมชนพหุวัฒนธรรมที่มีประชากรนับถือศาสนาพุทธและนับถือศาสนาอิสลาม การใช้ชีวิตและการเป็นอยู่ของคนในชุมชนทรายขาวส่วนใหญ่จะทำอาชีพที่เหมือนกัน คือทำไร่ ทำสวนยางพารา พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ปัจจุบันมีประชากรทั้งสิ้น 4,082 คน 1,191 หลังคาเรือน (สำนักทะเบียนอำเภอโคกโพธิ์ กรมการปกครอง, 2553) และเนื่องจากการเป็นอยู่ที่ใกล้ชิดกันระหว่างไทยพุทธและไทยมุสลิม จึงได้ร่วมกันสร้างวัดทรายขาว และมีสยิดบ้านควนลังงา(มีสยิดนัจมุดดิน) ไปพร้อมๆกัน ซึ่งจำนวนประชาชนในชุมชนทรายขาวที่นับถือศาสนาพุทธและนับถือศาสนาอิสลามมีจำนวนใกล้เคียงกัน มีความแตกต่างกันในด้านจารีตประเพณีหรือวัฒนธรรมของแต่ละศาสนา โดยประชาชนในชุมชนทรายขาวจะพูดภาษาเดียวกันหมด ซึ่งคนทรายขาวจะเรียกว่า “ภาษาทรายขาว” และในรูปแบบของการปกครองหมู่บ้านของคนในพื้นที่ตำบลทรายขาวจะมีการสลับให้ไทยพุทธและไทยมุสลิมมีโอกาสดำรงตำแหน่งกำนันในแต่ละวาระ ซึ่งเป็นวิธีการที่ไม่สามารถพบเห็นทั่วไปในพื้นที่อื่น และวิธีการดังกล่าวเป็นที่ยอมรับของประชาชนในตำบลทรายขาวทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม

ฉะนั้นแนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายด้านวัฒนธรรมศาสนาและสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิมและศึกษาความเหมือนและความแตกต่างของการจัดการปัญหาของทั้งสองชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิมของตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี
2. เพื่อศึกษาความเหมือนและความแตกต่างของวิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิมของตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

ได้แนวทางในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน โดยสามารถนำผลการศึกษาไปเป็นข้อมูลทางวิชาการสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลต้นแบบในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนอื่น ๆ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นการศึกษาแนวทางในการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งของชุมชนและศึกษาความเหมือนและความต่างของทั้งสองชุมชน

ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นไปยังพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์เกิดขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่หมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์และหมู่ที่ 6 บ้านลำอาน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความขัดแย้ง หมายถึง ปรากฏการณ์ความไม่ลงรอยกัน การขัดกัน การต่อสู้ และการทะเลาะกันของคนในชุมชน

การจัดการความขัดแย้ง หมายถึง แนวทางของผู้นำชุมชนในการแก้ปัญหาความไม่ลงรอยกัน การขัดกัน การต่อสู้ และการทะเลาะกันของคนในชุมชน

แนวคิดการวิจัย

ความหมายของความขัดแย้ง

จากการศึกษาความหมายของความขัดแย้งพบว่ามันักวิชาการได้ให้ความหมายหลายท่านด้วยกัน เช่น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2552 : 136-137) ได้ให้ ความหมาย คำว่า “ขัดแย้ง” หมายถึง ความไม่ลงรอยกัน นอกจากนี้ ได้อธิบาย “ขัด” หมายถึง ไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขืนไว้ และให้ความหมายของคำว่า “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรง หรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ดังนี้ จึงสรุปได้ว่า ความขัดแย้งนั้น ประกอบด้วยอาการทั้งขัดและแย้ง นั่นคือ แต่ละฝ่ายนอกจากจะไม่ทำตามแล้วยังต้านทานกันอีกด้วยนอกจากนี้พจนานุกรมของเว็บสเตอร์ (Webster’s Dictionary, 1966 : 476) ได้สรุปไว้ว่าความขัดแย้ง (Conflict) มาจากภาษาละติน Configure ซึ่งแปลว่า การต่อสู้ (Fight) การทำสงคราม (Warfare) ความไม่ลงรอยกันหรือการเข้ากันไม่ได้ (Incompatibility) การคัดค้านซึ่งกันและกัน หรือฝ่ายตรงข้าม (Opposition) การเผชิญหน้ามุ่งร้ายการกระทำที่ไปด้วยกันไม่ได้ ความคิด ความสนใจ หรือการกระทำที่ไม่เหมือนกัน

ประเภทของความขัดแย้ง

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2540 : 70 – 75) ได้แบ่งประเภทของความขัดแย้ง โดยสรุปถึงสาเหตุความขัดแย้งแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การขัดแย้งกันทางความคิด (Conflict of Ideas) เป็นการขัดแย้งที่โดยทั่วไปมักมีสาเหตุมาจากทัศนคติ ค่านิยม และความเชื่อ ความรู้ความสามารถประสบการณ์ และความคาดหวังในบทบาทส่วนในอีกประเภทคือ การขัดแย้งกันในด้านผลประโยชน์ (Conflict of Interest) เป็นการขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ ซึ่งมักจะมีสาเหตุมาจากเรื่องความต้องการที่แตกต่างกัน ความจำกัดของทรัพยากรบางอย่างที่จะมาสนองความต้องการ การแข่งขันชิงดีชิงเด่นกัน

ผลของความขัดแย้ง

จากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อในหลายๆด้าน มีทั้งผลดีและผลเสีย ซึ่งสามารถแยกได้ 2 ประการด้วยกัน (อรุณ รัชธรรม, 2537, น.234 – 236) คือ ประการแรกความขัดแย้งนั้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และจะก่อให้เกิดความก้าวหน้าได้ ทั้งนี้ ผลของความขัดแย้งมีหลายประการ เช่น 1) ทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ ๆ ที่เหนือกว่า 2) เป็นการบังคับให้มนุษย์แสวงหาแนวความคิดที่ใหม่และสตอยูเสมอ 3) เป็นการบังคับให้มนุษย์สำรวจตรวจสอบความคิดเห็นของตนเองอีกครั้งหนึ่งว่าดี เลว เหมาะสมหรือไม่ในการที่จะเอาชนะฝ่ายตรงข้าม ซึ่งถือว่าผลที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งย่อมมีผลดีต่อองค์การ 4) จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ และ 5) เป็นการเปิดโอกาสให้มนุษย์ตรวจสอบความสามารถของตนเองอยู่เสมอ ส่วนประการที่สอง เป็นความขัดแย้งที่อาจจะทำให้องค์การขาดประสิทธิภาพ (Inefficiency) และประสิทธิผล (Ineffectiveness) ได้ถ้าหากหัวหน้าไม่จัดการแก้ไข

การจัดการความขัดแย้ง

จากการศึกษาแนวทางในการจัดการความขัดแย้งนั้น มีหลายแนวคิดด้วยกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่ามีวิธีการจัดการความขัดแย้งไว้ 3 วิธี คือ (1) การชนะ – แพ้ (Domination) หมายถึง การแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยวิธีการที่ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ชนะอีกฝ่ายหนึ่ง เป็นการใช้อำนาจในการแก้ปัญหาความขัดแย้งซึ่งเป็นวิธีที่ง่ายที่สุดใน การแก้ปัญหา แต่ก็อาจจะเกิดปัญหาขึ้นได้อีกในอนาคต (2) การประนีประนอม (Compromise) หมายถึง การแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยที่ต่างฝ่ายต่างได้เพียงบางส่วนที่ต้องการเท่านั้น ไม่มีฝ่ายใดได้ทั้งหมด การประนีประนอมเป็นวิธีที่นิยมใช้มากที่สุด และ (3) การประสานประโยชน์ (Integrated Solution) หมายถึง การแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เน้นความพอใจของทั้งสองฝ่ายมากที่สุด เป็นการแก้ปัญหาที่ไม่มีการแพ้-ชนะ หรือไม่ต้องเสียบางส่วน แต่จะได้ตามความต้องการของทั้งสองฝ่าย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ได้เลือกชุมชนหมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ ซึ่งเป็นชุมชนไทยพุทธและหมู่ที่ 6 บ้านลำอานซึ่งเป็นชุมชนไทยมุสลิมเป็นพื้นที่ศึกษาโดยเลือกแบบเจาะจง เนื่องจากเป็นพื้นที่แบบสังคมพหุวัฒนธรรมเหมาะแก่การศึกษาและเป็นชุมชนตัวอย่าง ผู้วิจัยเลือกใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้กำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับคำถามและลำดับขั้นตอนการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าเป็นการพูดคุยสนทนาตามธรรมชาติและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

จากการศึกษารูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม ตำบลทรายขาว อำเภอดอกพะอี่ จังหวัดปัตตานี นั้นพบว่า ตำบลทรายขาวเป็นตำบลที่อยู่ร่วมกันแบบสังคมพหุวัฒนธรรม และเป็นชุมชนตัวอย่างที่คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ผู้วิจัยเลือกหมู่บ้านที่จะทำการศึกษารวม 2 หมู่บ้าน คือหมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีประชากรเป็นไทยพุทธร้อยละ 99 และหมู่ที่ 6 บ้านลำอาน ที่มีประชากรเป็นไทยมุสลิม ร้อยละ 100 ทั้งสองหมู่บ้านมีความเหมือนและความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องวัฒนธรรม การเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ รูปแบบการจัดการปัญหาในด้านต่างๆ ของผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาภายในชุมชนที่พบเจอในปัจจุบันและอดีต ทั้งนี้บางปัญหาแก้ไขได้สำเร็จและบางปัญหาที่แก้ไขไม่สำเร็จ หรือแม้กระทั่งปัญหาที่นำพาไปสู่ความขัดแย้งภายในชุมชน จากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อในหลายๆด้านภายในชุมชน มีทั้งในรูปแบบที่หลีกเลี่ยงได้และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ การจัดการความขัดแย้งของผู้นำชุมชนจะคำนึงถึงหลักศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำรงชีวิตของสมาชิกในชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะชุมชนทรายขาวถือว่าเป็นชุมชนตัวอย่าง ไม่ว่าจะชาวบ้านในชุมชนจะมีการใช้ชีวิตหรือแก้ปัญหาต่างๆไปในแนวทางใด ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชนเป็นศูนย์กลาง และผู้นำชุมชนแต่ละชุมชนมีวิธีการจัดการความขัดแย้งที่มีอยู่ในชุมชนไม่ให้อุกลามบาน

ปลายจนนำมาซึ่งความขัดแย้งในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปเพราะการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของคนในชุมชนจะเห็นได้ว่าการเลือกผู้นำจะมีวิธีการสลับโอกาสของการเป็นผู้นำการปกครองชุมชน

อย่างไรก็ตามปัญหาที่เกิดขึ้นอาจทำให้ชุมชนขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้หากผู้นำไม่จัดการแก้ไข นอกจากจะส่งผลกระทบต่อภายในชุมชนแล้วยังส่งผลกระทบต่อองค์กรที่มีความขัดแย้งด้วย ความขัดแย้งภายในชุมชนลักษณะนี้อาจจะเป็นความขัดแย้งภายในชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ซึ่งหากไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกวิธีก็จะทำให้ความขัดแย้งดังกล่าวรุนแรงยิ่งขึ้น จนทำให้เกิดปัญหาบานปลายมากขึ้นจากการศึกษารูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า ผู้นำชุมชนมีแนวทางในการจัดการปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนดังต่อไปนี้

1. การจัดการปัญหาชุมชนหมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์

จากการศึกษารูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งของชุมชนหมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า หมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ เป็นชุมชนที่มีประชากรเป็นไทยพุทธร้อยละ 99 และมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลชาวบ้านและความเรียบร้อยภายในชุมชน รวมไปถึงปัญหาต่าง ๆ ที่พบภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของปัญหาเล็กหรือปัญหาใหญ่ ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้านจะหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เพราะหากไม่ได้รับการแก้ไขปัญหาก็จะรุนแรงขึ้น จนเกิดความขัดแย้งภายในชุมชนได้ นอกจากนั้นแล้วยังรวมถึงในส่วนของปัญหาการลักลอบซื้อขายที่ดิน ซึ่งเป็นปัญหาที่พบบ่อยที่สุดในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของ การลักลอบซื้อขายที่ดิน การลักลอบซื้อขายที่ดิน เป็นต้นและในช่วงระยะหลังมานี้ ปัญหาเหล่านี้สร้างความเดือดร้อนให้ชาวบ้านหลายครัวเรือน ผู้นำชุมชนจึงวางแผนเร่งแก้ไขด้วยวิธีการจัดการในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ปัญหาการลักลอบ

จากการศึกษาแนวทางการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนหมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า ปัญหานี้เกิดขึ้นและพบบ่อยในพื้นที่เนื่องจากวัยรุ่นบางกลุ่มที่มาจากนอกพื้นที่เข้ามาซื้อขายที่ดินของชาวบ้านซึ่งขณะนี้ผู้นำชุมชนได้มีมาตรการใหม่ โดยจัดกลุ่มผู้ดูแลความปลอดภัยในชุมชน แบ่งเวรยามกันเฝ้าเพิ่มขึ้นมากกว่าปกติ และบางครัวเรือนก็แก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยการเลี้ยงสุนัขไว้หน้าสวน มีหลาย ๆ ครัวเรือนที่นำแนวทางการแก้ปัญหาไปใช้และประสบความสำเร็จสามารถลดปัญหาได้และสามารถจับกุมคนที่ลักลอบได้บ้าง ซึ่งเมื่อจับกุมได้ ผู้นำชุมชนมีวิธีการให้เสียค่าปรับผลละ 300 บาท ตามกฎกติกาของหมู่บ้าน รวมทั้งไกล่เกลี่ยให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจกัน ส่วนปัญหาการลักลอบซื้อขายที่ดินเกิดขึ้นจากคนในพื้นที่เอง เพราะคนในพื้นที่จะรู้เส้นทางและช่วงเวลาของการเก็บภาษีของเจ้าของสวนเป็นอย่างดีจึงเป็นที่มาของความขัดแย้งกันในชุมชนอีกด้วย ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงกำหนดเวลาการประชุมชาวบ้าน ในวันที่ 15 ของทุกเดือนผู้ใหญ่บ้านได้ใช้โอกาสนี้ให้ชาวบ้านหารือและลงความเห็นกันว่าจะมีแก้ไขปัญหานี้อย่างไร ซึ่งชาวบ้านทุกคนลงความเห็นและมีมติจากที่ประชุม คือ หากมีการลักลอบซื้อขายที่ดินและสามารถจับกุมผู้ลักลอบได้มีโทษปรับถ่วงละ 300 บาท ซึ่งแนวทางการแก้ไขนี้สามารถลดปัญหาการลักลอบซื้อขายที่ดินได้

อย่างไรก็ตามปัญหาการลักลอบซื้อขายที่ดินที่เกิดขึ้นภายในชุมชนหมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ ผู้นำชุมชนมีรูปแบบการจัดการที่แตกต่างกันในแต่ละสถานการณ์ โดยส่วนใหญ่จะใช้กฎเกณฑ์ที่ชุมชนกำหนดไว้มาใช้เป็นบทลงโทษโดยการปรับตามความเสียหายและตามความเหมาะสม หากบางครั้งที่ผู้กระทำผิดเกิดความขัดแย้งทะเลาะวิวาทไม่ยอมความกันผู้นำชุมชนก็ต้องหาวิธีการจัดการกับความขัดแย้งโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยให้ทั้งสองฝ่ายยอมความและสามารถปรับความเข้าใจกันได้ โดยไม่ต้องให้ถึงการดำเนินคดีตามกฎหมายซึ่งเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความรุนแรง แต่คราวใดที่ผู้นำไม่สามารถเจรจาแต่เพียงผู้เดียวได้ ผู้นำก็จะหาวิธีการอื่น ๆ โดยให้คนสนิทของทั้งสองฝ่ายหรือคนที่ทั้งสองฝ่ายให้ความเคารพมาช่วยเจรจา เมื่อปัญหาจบลงในแต่ละครั้งผู้นำก็ต้องหาวิธีการป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาซ้ำอีก โดยการให้ชาวบ้านทุก ๆ ครัวเรือนรักกันฉันท์พี่น้องและมีมิตรไมตรีต่อกันและช่วยกันสอดส่องดูแลความเรียบร้อย ตลอดจนป้องกันการลักลอบซื้อขาย และมะพร้าวของชาวบ้านอีก

1.2 ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มกับกลุ่มของชุมชน หมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์

จากการศึกษารูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชน หมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานีพบว่า นอกเหนือจากปัญหาที่กล่าวมาแล้วยังมีที่สำคัญคือ ปัญหาความแตกแยกภายในชุมชนบ้านหลวงจันทร์อีกด้วย ซึ่งปัญหานี้ เกิดขึ้นตั้งแต่ที่มีการเลือกตั้งผู้นำชุมชนหมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี และส่งผลเสียอย่างมากให้กับชาวบ้านในเรื่องการเป็นอยู่และใช้ชีวิต เนื่องจากความขัดแย้งที่มาจากการเมืองระดับท้องถิ่น และการเลือกผู้นำชุมชน ทำให้ภายในชุมชนแบ่งเป็นสองกลุ่มหรือสองฝ่าย ฝ่ายที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ซึ่งฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยก็จะไม่ให้ความร่วมมือเมื่อมีกิจกรรมต่าง ๆ ในหมู่บ้าน กลุ่มนี้จะไม่เข้าร่วมประชุมไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการหากไม่มีผลประโยชน์ต่อตนเอง ซึ่งส่งผลให้ในวันที่ 15 ของทุกเดือน ในการประชุมหมู่บ้าน มีชาวบ้านไปประชุมมีเพียง 10-15 คน จากประชากรทั้งหมด 520 คน ทั้งไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน และต่อต้านทุกวิถีทาง นอกจากนั้นยังโจมตีและขัดขวางการทำงาน จึงเป็นสาเหตุที่ไม่สามารถพัฒนาชุมชนได้ปัญหานี้ที่พบและเกิดความแตกแยกของกลุ่มสองกลุ่มนี้ เริ่มมีมาตั้งแต่การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบัน คือ นายสนธิ ขุนฤทธิ์ ซึ่งมีบางกลุ่มที่ไม่เห็นและไม่ลงคะแนนเสียงให้ ต่อต้านและไม่ยอมรับผู้นำเพราะกลุ่มที่ต่อต้านเป็นผู้ที่มีคะแนนเสียงข้างน้อย ซึ่งปัญหานี้ผู้นำเห็นว่าจะต้องแก้ไขโดยการให้การสนับสนุนกับทุกกลุ่มทุกครัวเรือน อย่างความเสมอภาค ตลอดจนการทำงานอย่างโปร่งใสโดยจะมีการชี้แจงรายละเอียดเมื่อมีการจัดโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการสร้างอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่กลุ่มที่ต้องการจะกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ผู้นำให้การสนับสนุนและอนุมัติโครงการให้กู้โดยไม่เสียดอกเบี้ยใด ๆ และให้ผ่อนใช้คืนภายใน 24 เดือน หรือ ไม่เกิน 2 ปี นอกจากนั้น ให้คนในชุมชนร่วมกันพัฒนาสาธารณประโยชน์ภายในชุมชน เช่น การสร้างอาคารเอนกประสงค์และลานกีฬาภายในชุมชน แนวทางการแก้ไขนี้สามารถทำให้บุคคลสองกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตามผู้นำชุมชนก็ยังยืนยันที่จะทำงานด้วยความโปร่งใสเพื่อให้ฝ่ายที่ต่อต้านเห็นและไว้วางใจในตัวผู้นำ โดยให้การสนับสนุนตามข้อคิดเห็นของชาวบ้านและไม่รับเงินตอบแทนใด ๆ แต่จะนำเงินตอบแทนนั้นมาสร้างประโยชน์ให้เกิดภายในชุมชนโดยเน้นการปฏิบัติให้เห็นเชิงประจักษ์ และในส่วนของชาวบ้านที่แบ่งพรรคแบ่งพวกกัน ผู้นำจะมีวิธีการจัดการโดยจัดกิจกรรมภายในชุมชนเพื่อสร้างความสามัคคีให้คนในชุมชน จึงทำให้ชาวบ้านทั้งสองกลุ่มจะต้องพูดคุยกันและปรึกษาหารือกันมากขึ้น วิธีการจัดการความขัดแย้งของผู้นำได้ผลเป็นที่น่าพอใจเพราะเมื่อชาวบ้านทั้งสองกลุ่มทำงานหรือทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยครั้ง จึงเกิดความสนิทและไว้วางใจกันมากยิ่งขึ้น

2. การจัดการปัญหาในชุมชน หมู่ที่ 6 บ้านลำอาาน

จากการศึกษารูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนหมู่ที่ 6 บ้านลำอาาน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานีพบว่า หมู่ที่ 6 บ้านลำอาาน มีประชากรเป็นไทยมุสลิม ร้อยละ 100 โดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้ดูแลความเรียบร้อยและจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน เพื่อให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และผู้นำชุมชนหมู่ที่ 6 บ้านลำอาาน จะมีแนวทางการจัดการกับปัญหาในรูปแบบของตนเอง โดยจะยึดหลักคำสอนทางศาสนา เนื่องจากผู้นำเคยเป็นครูสอนโรงเรียนเอกชนสอนศาสนา (ปอเนาะ) มาเป็นเวลา 18 ปี จึงสามารถพูดและฟังภาษามาลายูได้เป็นอย่างดีและเข้าใจคำสอนตามหลักศาสนาได้อย่างลึกซึ้ง จึงนำมาเผยแพร่และเป็นวิธีการจัดการการให้คนในชุมชนเป็นคนดี และอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ภายในหมู่ที่ 6 บ้านลำอาานจะประสบปัญหาปัญหาหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของปัญหายาเสพติด ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย และปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล ซึ่งปัญหาเหล่านี้บ้างก็แก้ไขได้สำเร็จ บ้างก็แก้ไขไม่สำเร็จ แต่ผู้นำก็จะพยายามหาแนวทางการแก้ไขใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อดูแลความสงบของชุมชน

2.1 ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล

ในความขัดแย้งระหว่างบุคคล หมู่ที่ 6 บ้านลำอาานมีสาเหตุจากการประกอบอาชีพ โดยหมู่ที่ 6 บ้านลำอาาน เป็นที่ตั้งของศูนย์คัดแยกทุเรียนทรายขาว (หมอนทอง) เกรดพรีเมียม ซึ่งจะรับซื้อทุเรียนเฉพาะทุเรียนทรายขาวเท่านั้น แต่มีเจ้าของสวนทุเรียนรายหนึ่งได้ส่งทุเรียนที่ไม่ใช่ทุเรียนของทรายขาวไปที่กลุ่มคัดแยก โดยป็นทุเรียนของที่อื่นไว้ในเชิงเดียวกันกับทุเรียนทรายขาว จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายที่มีหน้าที่คัดแยก

และฝ่ายสมาชิกเครือข่ายที่นำทุเรียนมาขายให้กับศูนย์คัดแยก ผู้นำจึงต้องใช้วิธีการไกล่เกลี่ยเจรจาในรูปแบบแนวทางของตนเองโดยหาสาเหตุและรับฟังปัญหาของทั้งสองฝ่ายก่อน เมื่อเข้าใจถึงสาเหตุความขัดแย้งครั้งนี้แล้ว ผู้นำจึงได้หาแนวทางการจัดการความขัดแย้งโดยการสอนด้วยหลักศาสนา เนื่องจากเหตุการณ์ครั้งนี้เกิดขึ้นเพราะความไม่ซื่อสัตย์ของอีกฝ่าย เมื่อไกล่เกลี่ยแล้วผู้นำจึงกล่าวให้ทั้งสองฝ่ายขอยกซึ่งกันและกัน โดยการให้ฝ่ายที่ผิดขอยก และอีกฝ่ายให้อภัย ซึ่งตรงกับหลักคำสอนของศาสนา โดยให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจกัน และจับมือกันอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข

อย่างไรก็ตามวิธีการใช้หลักศาสนาเข้ามาสอนได้ผลเป็นอย่างมากเพราะชาวบ้านทุกคนในหมู่ที่ 6 บ้านลำอานให้ความศรัทธาและเชื่อในคำสอน ฉะนั้นถือว่าการจัดการความขัดแย้งในหมู่ที่ 6 บ้านลำอาน จะเป็นไปในทิศทางเดียวกันคือการใช้หลักศาสนาเข้ามาสอนชาวบ้าน ทั้งนี้ คนในชุมชนจะมีความเชื่อมั่นในตัวผู้นำเป็นอย่างมาก และให้ความเคารพนับถือในตัวผู้นำชุมชน เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นภายในชุมชนทุกคนจึงไว้วางใจในตัวผู้นำ และร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างดี

2.2 ปัญหาการลักขโมย

จากการศึกษารูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนหมู่ที่ 6 บ้านลำอาน ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า การลักขโมยเกิดขึ้นบ่อยครั้ง บางครั้งก็รู้ตัวผู้กระทำ บางครั้งก็ไม่สามารถรู้ตัวผู้กระทำ สำหรับกรณีที่อยู่ตัวผู้กระทำผู้นำชุมชนจะใช้วิธียึดกฎระเบียบของชุมชนโดยการปรับค่าเสียหายตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ผู้นำชุมชนได้ให้แนวคิดแก่คนในชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาในการลักเล็กขโมยน้อย ว่า “เราต้องสร้างรั้วที่ดี แต่รั้วในที่นี้ไม่ใช่รั้วบ้าน แต่คือเพื่อนบ้าน หากทุกคนช่วยกันเป็นหูเป็นตา ปัญหานี้ก็จะหมดไป”

3. ความเหมือนและความแตกต่างในการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธและชุมชน

ไทยมุสลิม

จากการศึกษารูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธ และไทยมุสลิม ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า การดำรงชีวิตและการเป็นอยู่ของคนในชุมชนทั้งสองหมู่บ้านจะประกอบอาชีพที่เหมือนกัน คือทำสวนยางพารา และการทำสวนผลไม้ ซึ่งสังคมของตำบลทรายขาวเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่นับถือศาสนาพุทธและนับถือศาสนาอิสลามซึ่งจากการศึกษา พบว่าคนในตำบลทรายขาวสามารถอยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง พี่พวาคายซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือแบ่งปันกันสำหรับคนทรายขาวแล้วไม่มีการแบ่งแยกว่าเป็นไทยพุทธหรือไทยมุสลิม และนอกจากนั้น ตำบลทรายขาวไม่มีความขัดแย้งกันรุนแรงแต่อย่างใด ส่วนมากจะมีเพียงปัญหาเล็กน้อย โดยสามารถไกล่เกลี่ยและเจรจากันได้ ซึ่งปัญหาที่พบส่วนใหญ่ จะเป็นเรื่องการลักเล็กขโมยน้อย และการประกอบอาชีพซึ่งผู้นำทั้งสองหมู่บ้านก็มีแนวทางและเทคนิคการเจรจาไกล่เกลี่ยที่แตกต่างกันออกไป บางคนใช้วิธีการให้คนสนิทของทั้ง 2 ฝ่าย มาช่วยพูด บางผู้นำก็มีเทคนิคโดยใช้หลักการทางศาสนาเข้ามาสอน ซึ่งจะมีศูนย์ดำรงธรรมของตำบล ทำหน้าที่ในการพิจารณาไกล่เกลี่ย โดยผู้ไกล่เกลี่ยนั้นประกอบด้วยผู้นำชุมชนและผู้นำศาสนาของชุมชน

3.1 ความเหมือนระหว่างชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม

จากการศึกษารูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธ และไทยมุสลิม ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี พบว่า สิ่งที่เหมือนกันของสองชุมชน คือ หมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ และหมู่ที่ 6 บ้านลำอานนั่นคือ การมีผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน) เป็นศูนย์กลางสำหรับการทำความเข้าใจระหว่างคนในชุมชน เพื่อขจัดความขัดแย้ง ตลอดจนการดูแลทุกข์สุขของคนในชุมชนไม่ว่าจะเกิดปัญหาใดก็ตาม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยส่วนของการแก้ปัญหาเรื่องการลักเล็กขโมยน้อย ทั้งสองชุมชนได้เลือกใช้วิธีการลงโทษผู้กระทำผิดโดยการให้เสียค่าปรับตามกฎกติกาของชุมชน และปัญหาความขัดแย้งนั้น จะใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยสันติวิธี

3.2 ความแตกต่างระหว่างชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม

จากการศึกษารูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานีพบว่าชุมชนทั้งสองมีความแตกต่างกันในด้านแนวทางการจัดการความขัดแย้งของผู้นำชุมชน โดยชุมชนไทยพุทธจะใช้ผู้ที่เคารพนับถือเป็นผู้เจรจาไกล่เกลี่ย ส่วนชุมชนไทยมุสลิมนั้น

ผู้นำชุมชนจะใช้หลักคำสอนทางศาสนาในการเจรจาไกล่เกลี่ย ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้เหมือนกันคือต้องการให้คนในชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษารูปแบบการจัดการปัญหาความขัดแย้งในชุมชนไทยพุทธและไทยมุสลิม ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานีพบว่าผู้นำทั้งสองชุมชนมีแนวทางและวิธีการจัดการความขัดแย้งภายในชุมชนที่แตกต่างกันออกไป โดยผู้นำชุมชนหมู่ที่ 2 บ้านหลวงจันทร์ จะใช้กฎเกณฑ์ของชุมชนที่ตั้งไว้มาเป็นวิธีการจัดการกับปัญหาภายในชุมชน ส่วนผู้นำชุมชนหมู่ที่ 6 บ้านลำอาวนจะใช้หลักศาสนาเข้ามาเป็นวิธีการในการสอนคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกัน โดยสิ่งที่เห็นได้ชัดคือตัวผู้นำทั้งสองชุมชนและชาวบ้านทุกคนมีความต้องการอยากให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขไม่เกิดปัญหา ไม่มีความขัดแย้งเพื่อชุมชนจะได้เป็นชุมชนเข้มแข็ง สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมได้อย่างสงบสุข ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันในด้านความเชื่อ จารีตประเพณีและวิถีชีวิตก็ตาม ชุมชนก็ยังสามารถรักษาบรรยากาศของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และมีความเอื้ออาทรต่อกันและกัน ท่ามกลางความไม่สงบและความขัดแย้งที่อยู่โดยรอบ ดังนั้นที่ผ่านมาจึงเป็นบทพิสูจน์แล้วว่าชุมชนสามารถปรับตัว และเปิดกว้าง ยอมรับความหลากหลาย และมีกระบวนการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งที่มีอยู่ในชุมชนไม่ให้เกิดลุกลามและบานปลายจนนำมาซึ่งความรุนแรง นับว่าเป็นพื้นที่ต้นแบบของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอรุณรักรธรรม (2537) ที่ระบุว่าความขัดแย้งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และจะก่อให้เกิดความก้าวหน้าทำให้เกิดแนวความคิดใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการบังคับให้มนุษย์แสวงหาแนวความคิดที่ใหม่อยู่เสมอซึ่งถือว่าผลที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งย่อมมีผลดีต่อองค์การก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้มนุษย์ตรวจสอบความสามารถของตนเองอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะ

ผู้นำชุมชนควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ให้คนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งชุมชนอย่างแท้จริง โดยใช้จุดแข็งของตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ที่เป็นชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรมมาสร้างกระบวนการยุติธรรมในรูปแบบของไทยพุทธและไทยมุสลิม

บรรณานุกรม

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2545). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : ทางเลือกสำหรับกระบวนการยุติธรรม*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : การปรับกระบวนการที่ต้นกระบวนการยุติธรรม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548). *การดำเนินกระบวนการยุติธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ : ปัญหาและแนวทางแก้ไข. คณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติ (กอส.)*. กรุงเทพฯ : เดือนตุลา.
- ราชบัณฑิตยสถาน.(2539). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2525*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์
- มุฮัมหมัดรอฟีอี มูซอ. (2549). *กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และการจัดการความขัดแย้งในชุมชนมุสลิม*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ยุพินใจบุญ. (2542). *การจัดการความขัดแย้งขององค์กรประชาชน : ศีลภาครณีสัมภาษณ์คนจน*. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมบัติ โยธาทิพย์. (2551). *โครงการจัดการความรู้ศูนย์เรียนรู้ชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. รายงานการวิจัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

- สุวิทย์ เลหาศิริวงศ์ และคณะ. (2546). *รายงานการสัมมนาทิศทางการจัดการความขัดแย้งของสังคมไทย ปัญหาภาคใต้แก้ด้วยสันติวิธี*. ขอนแก่น : ศิริภรณ์ออฟเซ็ท ขอนแก่น.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2540). *ความขัดแย้ง : การบริหารเพื่อสร้างสรรค์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : ต้นอ่อน.
- สำนักทะเบียนอำเภอโคกโพธิ์. (2553). *ข้อมูลทะเบียนราษฎร์ประจำเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553 ของตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์*.
- อรุณ รักธรรม. (2537). *ทฤษฎีองค์การและพฤติกรรมองค์การ*. กรุงเทพฯ : โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อรุณ รักธรรม. (2542). *พฤติกรรมความขัดแย้งในระบบราชการ : แนวคิดสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. เอกสารเสนอต่อคณะกรรมการส่งเสริมงานวิจัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ; ลำดับที่ 3194.
- Webster's new world dictionary. (1966). *Elementary ed* Cleveland : World Publishing.